

УДК 94(439)[316.423.3:341.123]“1956”

Ігор Ліхтей

канд. іст. наук, доц., зав. каф.
Ужгородський національний університет
88000, Україна, Ужгород, пл. Народна, 3
E-mail: f-history@uzhnu.edu.ua

ПОДІЇ 1956 РОКУ В УГОРЩИНІ Й ПОЗИЦІЯ ООН

У статті висвітлюється вплив Угорської революції 1956 року на міжнародні відносини, зокрема офіційну позицію США, Великої Британії, Франції. Аналізується процес обговорення «угорського питання» на засіданні Ради Безпеки й на Надзвичайній сесії Генеральної Асамблеї ООН. Автор наголошує на значенні діяльності спеціальної комісії для розслідування подій в Угорщині, створеної Генеральною Асамблеєю ООН восени 1956 року, а також на великій заслугі данського дипломата Банга Йенсена в розслідуванні й формулюванні тексту доповіді комісії, що висвітлювала перебіг боротьби угорського народу за свободу.

Ключові слова: ООН, Угорщина, СРСР, США, міжнародна політика.

Ihor Likhtej

PhD in History, Associate Professor
Head of the Department
Uzhhorod National University
3, Narodna Square, Uzhhorod, 88000, Ukraine
E-mail: f-history@uzhnu.edu.ua

THE EVENTS OF 1956 IN HUNGARY AND THE UN POSITION

This article covers the influence of the 1956 Hungarian Revolution on international relations, in particular on the official position of the United States, Great Britain and France. It analyses the process of discussing “the Hungarian question” at the UN Security Council and at the emergency General Assembly session. The author emphasizes the significance of the activities of the special commission for investigating events in Hungary established by the UN General Assembly in autumn 1956, as well as the great merit of the Danish diplomat Bang Jensen in investigating and formulating the text of commission’s report, which covered the struggle of the Hungarian people for freedom.

Keywords: UN, Hungary, USSR, USA, international politics.

У 1956 р. в історії країн «соціалістичної співдружності» Центральної Європи відбулися дві драматичні спроби обмежити вплив радянської системи соціалізму. Навесні 1956 р. робітники великих машинобудівних підприємств ім.Сталіна в польському місті Познань виступили за зниження норм виробітку, підвищення зарплатні й зменшення податків. Перемовини з дирекцією та представниками міністерства не дали бажаного результату, і 28 червня 1956 р. розпочався страйк робітників промислових підприємств Познані, який переріс у повстання. Влада кинула проти робітників військові підрозділи з танками, і вже ввечері повстання було жорстоко придушено. Загибло 75 осіб і понад 600 було поранено. У жовтні 1956 р. пленум Центрального Комітету Польської об'єднаної робітничої партії (ЦК ПОРП) відправив у відставку майже все її керівництво. Новий склад Політбюро очолив реабілітований В. Гомулка. Він оголосив про проведення реформ, спрямованих на порятунок й оновлення соціалістичної системи. Сформульована ним концепція побудови соціалізму в польських умовах передбачала перегляд аграрної політики, нормалізацію відносин з католицькою церквою, розвиток робітничого самоуправління, встановлення більш рівноправних відносин з СРСР і т.д.¹

Інакше розгортались події в Угорщині, де комуністи-реформатори зазнали цілковитої поразки.

У ніч з 23 на 24 жовтня 1956 р. для придушення національного повстання на вулицях Будапешта з'явилися радянські танки і розпочалася *«перша війна між соціалістичними країнами»*². Очевидно, що уряд СРСР, спираючись на Потсдамські угоди, в дусі імперської політики сили вважав своїм правом піти на таку інтервенцію. При цьому, звичайно, постало питання про можливу реакцію США та їхніх союзників у рамках ООН.

Насправді ж виступ угорського народу за свободу став цілковитою несподіванкою для лідерів впливових країн Західної Європи, а також для США. Тож для такого повороту подій в Угорщині вони виявилися не готовими, до того ж були зайняті іншими проблемами. У США, зокрема, тривала передвиборча боротьба за крісло очільника держави між чинним президентом, республіканцем Дуайтом Ейзенхауером (1890–1969), який балотувався на другий термін, і кандидатом від Демократичної партії Едлаєм Стівенсоном. А тому провідні кола США, зайняті передвиборчою кампанією, переймалися передусім тим, який вплив матиме Угорська революція на міжнародну політику та позицію Радянського Союзу. Вже 27 жовтня 1956 р. державний секретар США Джон Форстер Даллес (1888–1959) у своєму виступі в Даласі заявив, що його країна не вважає ні Польщу, ні Угорщину своїми потенційними союзниками та й у СРСР не сприйняли б утвердження біля своїх кордонів вороже налаштованої

влади, яка не підтримувала б жодних дружніх відносин. Через два дні цю думку було доведено до відома радянського керівництва як «позицію, схвалену на найвищому рівні». Що, однак, виявилось не зовсім так. Інші ж дві провідні країни Велика Британія та Франція у той час переймалися Суецькою кризою, що з 29 жовтня 1956 р. перейшла у військову фазу³.

Та попри це і в Будапешті, і в Москві добре усвідомлювали ймовірність обговорення угорського питання на міжнародній арені. Тож 28 жовтня 1956 року перший секретар угорської місії в США Тібор Зодор під час відвідин заступника державного секретаря Роберта Мерфі переконував останнього в тому, що немає підстав для розгляду в ООН питання щодо становища в Угорщині. При цьому Т. Зодор зробив заяву, що дії Збройних сил СРСР, спрямовані на придушення путчу в Угорщині, є законними й відбуваються згідно з положеннями Організації Варшавського договору⁴.

Того ж таки 28 жовтня 1956 р. Рада Безпеки ООН (яка зібралася о 16 год. 15 хв. за нью-йоркським часом) на вимогу США, Великої Британії і Франції на своєму засіданні вперше розглянула питання про ситуацію в Угорщині. Щоправда, представники Угорщини були проти обговорення подій у їхній країні на такому високому рівні. Так, представник Угорської Народної Республіки при ООН Петер Кош звернувся до Генерального секретаря цієї організації шведа Дага Гаммаршельда (*Dag Hammarskjöld*, 1905–1961) з проханням поширити перед початком засідання Ради Безпеки серед її членів заяву угорського уряду. У ній йшлося про те, що події, які відбуваються впродовж останніх кількох днів в Угорщині, не мають жодного відношення до міжнародного миру й безпеки. Тому Петер Кош заявив рішучий протест проти розгляду Радою Безпеки ООН питання щодо внутрішнього становища в Угорщині⁵.

Подібну позицію зайняв і постійний представник СРСР при ООН (і одночасно представник Радянського Союзу в Раді Безпеки) Аркадій Соколов. Він висунув претензії голові Ради Безпеки, представнику Франції Бернарові Корню-Жантію, що позаяк окремих представників цього органу не було своєчасно повідомлено про час засідання, то виходить, що його скликано з порушеннями Статуту ООН. Тож делегація СРСР голосуватиме проти пропозиції щодо включення до порядку денного питання «Ситуація в Угорщині»⁶.

Така активність представників деяких країн в ООН щодо «угорського питання» викликала стурбованість у Москві. На вимогу СРСР міністерство закордонних справ Угорської Народної Республіки 28 жовтня 1956 р. негайно відправило телеграмою ноту протесту, в якій стверджувалося, що угорські події — це внутрішня справа країни, а розгляд питання про їхній хід і наслідки межує з порушенням її суверенітету і не належить до

компетенції ООН, позаяк не загрожує справі миру й безпеки в усьому світі. Щоправда, з тексту телеграми уряд Імре Надя вилучив деякі радянські формулювання на кшталт вирішальної ролі в угорських подіях підривної діяльності імперіалістичних держав⁷.

Однак Рада Безпеки ООН не взяла до уваги заяву угорського уряду і 29 жовтня 1956 р. продовжила обговорення пропозиції, внесеної представниками США, Великобританії і Франції. У результаті, більшістю голосів «угорське питання» було включено до порядку денного засідання Ради Безпеки ООН. Наприкінці засідання виступив Петер Кош, який висловив жаль, що Рада Безпеки поставила на обговорення внутрішнє питання Угорщини, і заявив, що його ставлення до цього викладено в листі, розповсюдженому як документ ООН⁸.

Крім того, Рада Безпеки вирішила скликати надзвичайну сесію Генеральної Асамблеї (ГА) ООН для обговорення ситуації в Угорщині. Звістка про це спонукала уряд Імре Надя відрядити до Нью-Йорка офіційну делегацію в складі трьох осіб. Її очолив міністр закордонних справ Імре Горват, але у зв'язку з політичними змінами в країні її було відкликано до Будапешта. Неабиякий резонанс в угорському суспільстві викликав вчинок Петера Коша, зокрема його заява від 28 жовтня, спрямована на протидію розгляду Радою Безпеки ООН питання щодо внутрішнього становища в Угорщині. Дипломата було звинувачено в тому, що свою заяву він зробив, не погодивши її з угорським урядом. У результаті, 29 жовтня 1956 р. угорський уряд скасував повноваження П.Коша як свого представника в ООН і почав наполягати на його негайному відкликанні з цієї організації⁹.

Ситуація ж в Угорщині дедалі більше загострювалася, і в умовах радянської військової окупації прем'єр-міністр країни Імре Надь (1896–1958) доручив міністерству закордонних справ підготувати ноту про відмову країни від Варшавського договору й зробити заяву про нейтралітет. Таку ноту було підготовлено, і 1 листопада 1956 р. Імре Надь направив її Генеральному секретарю ООН Дагу Гаммаршельду. В ноті, зокрема, зазначалося: «... 1 листопада 1956 р. уряд Угорської Народної Республіки оголосив декларацію про нейтралітет. Прошу Вашу величність, будьте настільки добрим, включіть позачергово в порядок дня сесії Генеральної Асамблеї ООН, що відкривається, питання про угорський нейтралітет і захист його чотирма великими державами»¹⁰. Крім ООН, цю ноту було передано всім іноземним представництвам у Будапешті. Як відзначає в одній зі своїх наукових студій В.Л. Мусатов, на той час в Угорщині, за прикладом Австрії, було чимало прихильників нейтралітету. До таких належав й Імре Надь, який ще 1955 р. у своїх працях висловлювався за нейтральну Угорщину при збереженні дружніх відносин з СРСР¹¹.

Увечері 1 листопада 1956 р., о 19 год.⁴⁵ хв., Імре Надь озвучив Декларацію про нейтралітет у радіозверненні до угорського народу. Свій виступ він завершив такими словами: *«Закликаємо наших сусідів, як найближчі, так і віддалені країни, поважати незмінне рішення угорського народу. Поза сумнівом, що наш народ настільки згуртований у цьому рішенні, що більшої єдності, мабуть, ніколи не спостерігалось упродовж усієї його історії. Мільйони угорських трудящих! Бережіть і зміцнюйте з революційною рішучістю, самовідданою працею і відновленням порядку вільну, незалежну, демократичну і нейтральну* [підкреслено нами. — Авт.] *Угорщину»*¹². Очевидно, постановка угорським урядом Імре Надя питання про нейтралітет країни була спробою звільнитися з-під впливу радянської моделі соціалізму за допомогою демократичних країн Західної Європи та США й обрати власний демократичний шлях розвитку.

Відтак 2 листопада 1956 р. на черговому засіданні Угорського національного уряду було затверджено делегацію для участі в роботі ГА ООН. Її очолив Імре Надь. Крім нього, до складу делегації увійшли Золтан Тільді, Ганна Кетлі і Бела Ковач. Але з причин радянського військового вторгнення від'їзд делегації не відбувся¹³.

Того ж таки 2 листопада розпочала свою роботу надзвичайна сесія ГА ООН. Її було скликано за постановою Ради Безпеки у зв'язку із серйозним становищем, що склалося на Близькому Сході. Наприкінці цього засідання представник Італії висловився за те, щоби на засіданні надзвичайної сесії ГА ООН було розглянуто питання про становище в Угорщині. Цю ідею підтримав і держсекретар США Джон Форстер Даллес¹⁴. У результаті, в найближчими днями «угорське питання» розглядалося у двох площинах: на засіданні Ради Безпеки і на надзвичайній сесії ГА ООН. Найбільш активно проти обговорення подій в Угорщині на засіданні Ради Безпеки та ГА ООН виступали представники СРСР, зокрема А.Соболев та перший заступник міністра закордонних справ В. Кузнецов.

Рада Безпеки обговорювала ситуацію навколо подій в Угорщині 2 листопада¹⁵. Відтак дискусію з цього питання було продовжено 3 і 4 листопада. На засіданні 4 листопада представники США, Великої Британії, Франції та деяких інших країн виступили із заявою про термінове прийняття американського проекту резолюції, який передбачав втручання ООН в угорські події. Однак через спротив постійного члена Ради Безпеки — СРСР — таку резолюцію не було прийнято. Тоді на пропозицію постійного представника США при ООН і представника цієї країни в Раді Безпеки Генрі Кебота Лоджа (молодшого) більшістю голосів було ухвалено рішення передати питання про становище в Угорщині на обговорення надзвичайної сесії ГА ООН¹⁶.

На засіданні ж надзвичайної сесії ГА ООН питання «Становище в Угорщині» обговорювалося 4, 8 і 9 листопада 1956 р. У результаті було

прийнято кілька резолюцій. Так, 4 листопада 1956 р. ухвалено більшістю голосів проект резолюції, який вніс Генрі Кебот Лодж (молодший). Цей проект передбачав втручання ООН у внутрішні справи Угорщини. Проти нього голосували делегації СРСР, УРСР, БРСР, Польщі, Чехословаччини, Румунії, Болгарії і Албанії¹⁷.

Того ж таки 4 листопада 1956 р. Генеральному секретареві ООН Д. Гаммаршельду було відправлено телеграму за підписом прем'єр-міністра Угорського Революційного Робітничо-Селянського Уряду Яноша Кадара та міністра закордонних справ Імре Горвата такого змісту: *«Угорський Революційний Робітничо-Селянський Уряд заявляє, що звернення Імре Надя в ООН з проханням про допомогу щодо розгляду угорського питання в Організації Об'єднаних Націй не має законної сили і не може розглядатися як звернення, надіслане від Угорщини як держави. Революційний Робітничо-Селянський Уряд категорично проти обговорення як у Раді Безпеки, так і на Генеральній Асамблеї вказаного питання, позаяк це питання належить виключно до компетенції Угорської Народної Республіки»*. Наступного дня телеграму було опубліковано в радянській газеті «Правда». Тут також вказано, що телеграма надійшла з Будапешта. Однак місце її відправки залишається невідомим, адже до Будапешта членів уряду Я. Кадара було доправлено аж вранці 7 листопада¹⁸.

Попри це представники багатьох країн продовжували обговорювати в ООН «угорське питання», намагаючись знайти вихід із напруженої ситуації. Заслуговує на увагу пропозиція, яку на засіданні надзвичайній сесії ГА ООН 8 листопада зробив представник Іспанії Хосе Фелікс де Лекерика. Він запропонував відправити до Угорщини під егідою ООН іспанських солдат. Цікаво відзначити, що на цьому засіданні виступав і представник Української РСР В.Сапожников. Він, зокрема, наголосив, що обговорення «угорського питання» здійснюється з тією метою, аби відволікти увагу світової громадськості від агресії проти Єгипту¹⁹. Під час обговорення угорських подій на засіданні надзвичайної сесії ГА ООН 9 листопада відбулося голосування за кілька проектів резолюцій. Серед них — і окремий проект США про надання економічної допомоги Угорщині. У підсумку, було вирішено включити розгляд «угорського питання» до порядку денного чергової XI сесії ГА ООН, яка відкрилася 12 листопада 1956 р.²⁰

На засіданнях XI сесії ГА ООН питання про становище в Угорщині обговорювалося кілька разів. Нарешті 12 грудня 1956 р. на пленарному засіданні ГА ООН дискусії навколо подій в Угорщині завершилися прийняттям резолюції США. Цей документ засуджував СРСР за втручання у внутрішні справи Угорщини і порушення статуту ООН; закликав Радян-

ський Союз вивести під контролем ООН свої війська з Угорщини; Генеральному ж секретарю ООН доручалося *«проявити будь-яку ініціативу, яку він вважатиме доцільною для врегулювання угорської проблеми»*²¹.

Проти прийняття резолюції США голосували представники СРСР, УРСР, БРСР, Чехословаччини, Болгарії, Румунії, Польщі, Албанії. Угорська ж делегація на знак протесту покинула засідання ГА ООН. Натомість А. Соболев у своєму виступі звинуватив США в систематичному втручанні *«у внутрішні справи країн народної демократії»*. У підсумку він наголосив, що радянська делегація, як і раніше, вважає за необхідне *«зняти з обговорення ганебну для ООН резолюцію США та інших країн і рішуче покласти край усім спробам втручання у внутрішні справи Угорської Народної Республіки та інших країн народної демократії»*²².

Часи змінилися, але старі звички збереглися: окупувавши частину території України і втручаючись у її внутрішні справи, Російська Федерація поводить ся сьогодні на міжнародній арені так само, як у той час СРСР. Тут немає нічого дивного, адже Російська Федерація стала не лише правонаступницею Радянського Союзу, але й успадкувала від нього всі нечесні засоби та методи, що дозволяють зберігати свій вплив на якомога більшій частині Європи, прикриваючись ідеями «русского мира». А на засіданнях Ради Безпеки ООН російські дипломати й досі вдаються до облудних заяв, і на свою користь перекручують факти щодо ситуації у зоні проведення Україною Антитерористичної операції.

На жаль, крім прийняття низки резолюцій, в яких засуджувалися дії радянського керівництва, ООН нічого суттєвого не змогла зробити. Це дуже вдало підмітив очевидець подій, угорський дисидент Іштван Бібо, який у своїх спогадах, зокрема, відзначив: *«...відбувалося... драматичне обговорення «угорського питання» перед лицем ГА ООН з урочистими й безкористними резолюціями, які завдають непередбачуваної шкоди авторитету ООН»*²³. Слід, однак, визнати, що делегації США, Великої Британії і Франції робили все можливе, аби через ГА ООН зарадити радянському втручанням в угорські справи. Проте через позицію прорадянського уряду Яноша Кадара, який вважав, що будь-яка резолюція щодо ситуації в Угорщині є втручанням у внутрішнє життя країни і суперечить Статуту ООН, всі їхні зусилля виявилися марними.

Крім прийняття різного роду резолюцій, на осінній Генеральній Асамблеї ООН 1956 р. було створено спеціальну комісію для розслідування подій в Угорщині. Члени комісії вивчили значний документальний матеріал, який частково було надано в їхнє розпорядження урядами окремих країн або ж потрапив до них з інших джерел. Крім того, шляхом опи-

тування понад 100 свідків, представників усіх верств угорського суспільства, які покинули батьківщину, комісія отримала докладні свідчення, що склали 1000 сторінок. Генеральна Асамблея ООН вважала, що розслідування належить провести і в самій Угорщині, але Револьюційний робітничо-селянський уряд Яноша Кадара не дозволив це зробити.

Восени 1957 р. п'ятьма офіційними мовами ООН було опубліковано доповідь цієї комісії, яка налічувала 160 сторінок. Ця доповідь під грифом 18-й «додатковий документ» з реєстраційним номером А/3592 зберігалася серед офіційних документів XI сесії Генеральної Асамблеї ООН.

Велика заслуга в безпрецедентному проведенні розслідування й формулюванні тексту доповіді належить данському дипломату Бангові Йенсену. Коли радянський уряд хотів змусити особливу комісію назвати свідків, Банг Йенсен покінчив із життям, але списку їхніх імен і прізвищ не видав.

Доповідь спеціальної комісії ООН складається з 12 розділів та 785 параграфів і висвітлює весь перебіг боротьби угорського народу за свободу. У підсумку, комісія в 13 пунктах сформулювала найважливіші факти:

I. В Угорщині відбулося спонтанне національне повстання, зумовлене давніми образами, у тому числі й підлеглим щодо Радянського Союзу становищем країни.

II. Повстанням керували студенти, робітники, солдати й інтелігенція, чимало з яких були комуністами або колишніми комуністами. Повсталі наголошували, що основою угорської політичної структури повинен бути демократичний соціалізм. Твердження про те, що нібито до заколоту підбурювали угорські реакційні кола, а повсталі спиралися на західні «імперіалістичні» сили, не відповідає дійсності.

III. Повстання не було заплановане заздалегідь і, по суті, здивувало навіть самих учасників. Воно збіглося з тими подіями, під час яких Польща зуміла домогтися більшої незалежності від Радянського Союзу, а також з тим розчаруванням, яке викликала промова Ерне Гере [перший секретар Угорської партії трудящих. — *Авт.*], виголошена ним 23 жовтня 1956 р. після повернення з Югославії.

IV. Очевидно, Радянський Союз став готуватися до можливого збройного втручання 20 жовтня, оскільки саме з цього дня здійснювалося чи планувалося переміщення військ, і вже під час першого втручання було мобілізовано і війська, дислоковані поза межами Угорщини.

V. Демонстрації 23 жовтня спочатку були цілковито мирними: ніщо не вказувало на те, що хтось із демонстрантів збирається застосувати насилля. Перелом у подіях настав після того, як співробітники угорської держбезпеки (АВХ) відкрили вогонь по беззбройному натовпу перед

будівлею Радіо, а також після введення до країни радянських солдатів як ворожої сили.

VI. Імре Надь наголосив, що він не запрошував радянські війська втрутитися в угорські події; комісія не має у своєму розпорядженні свідчень про те, за яких обставин таке прохання було отримане радянською владою [СРСР. — *Авт.*] та й чи воно взагалі було відправлене. Це ж стосується й заклику Яноша Кадара, в якому від імені свого уряду він просив радянські війська втрутитися вдруге.

VII. З самого початку Імре Надь не міг вільно розпоряджатися владою прем'єр-міністра. Коли ж послабився вплив органів держбезпеки (АВХ), реальна влада перейшла до рук революційних і робітничих рад. Усвідомивши, що його співвітчизники одностайно бажають іншої форми правління і наполягають на виведенні радянських військ, Імре Надь став на бік повсталих.

VIII. За кілька днів, що пройшли під знаком свободи, народний характер повстання знайшов прояв у вільній пресі та в передачах вільного радіо, а також у радісному тріумфі населення.

IX. Жертвами лінчування й побиття, здійснених натовпом, майже у всіх випадках були співробітники держбезпеки (АВХ) або особи, про яких ширилися чутки, що вони з ними співпрацюють.

X. Заходи, здійснені за цей період робітничими радами, мали на меті запровадити на націоналізованих підприємствах справжній робітничий контроль і ліквідувати непопулярні приписи. Водночас велися перемовини про повне виведення радянських військ, і в Будапешті життя вже стало входити у звичне русло.

XI. Уряди, які працювали до 23 жовтня і особливо до 1955 року, неабияк зневажали основні права угорського народу, і нехтування цих прав знову стоїть на порядку денному після 4 листопада. Слід вважати достовірними численні свідчення про жорстокі катування й знущання в органах держбезпеки (АВХ). Прагнучи придушити угорську революцію, чимало угорців було депортовано до Радянського Союзу, в т.ч. й жінок, багато з них, можливо, не повернулися й до цього часу.

XII. З моменту другого радянського втручання, яке розпочалося 4 листопада, немає жодних ознак того, що народ підтримує уряд Кадара. Сам Янош Кадар методично ліквідував владу робітників. Було проведено жорстокі репресії, а вибори відкладено на два роки. В теперішніх умовах Янош Кадар відмовився вести перемовини про виведення радянських військ. З країни втекло 190 тисяч угорців, з-поміж них майже ніхто не відгукнувся на заклик повернутися на батьківщину.

XIII. Організація Об'єднаних Націй має достатньо юридичних підстав для того, щоб розглянути угорське питання... Вторгнення однієї держави з великими силами на територію іншої країни з наміром втрутитися в її

внутрішні справи (сам Радянський Союз визначив так поняття агресії) закономірно є приводом для міжнародної стурбованості²⁴.

Створення спеціальної комісії, яка за гарячими слідами провела незалежне розслідування щодо подій в Угорщині 1956 р. є, безперечно, позитивним моментом у діяльності ООН. Зібрані представниками комісії свідчення очевидців і документальні матеріали лягли в основу об'ємної доповіді, яка стала, напевно, першим незаангажованим узагальнюючим дослідженням про ці події.

В оцінці позиції ООН щодо подій в Угорщині треба врахувати й реальні можливості цієї організації, і її прагнення зберегти у Європі статус-кво і баланс сил. Незаперечним є факт правдивої оцінки висвітлення ООН цих подій, що сприяло моральній і політичній поразці інтервенції на міжнародній арені й падінню авторитету керівництва СРСР. Угорська ж революція 1956 р. залишила глибокий слід у людській свідомості. Очевидно, мав рацію президент США Дуайт Ейзенхауер, який у своїй другій інавгураційній промові 21 січня 1957 р. наголосив: «*Будапешт тепер уже не просто назва міста — віднедавна це новий блискучий символ нездоланного прагнення людини бути вільною*»²⁵. Зрештою, як і Київ після подій січня–лютого 2014 року.

¹ *Зашикільняк Л.* Історія Польщі. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. С. 570–571; *Тымовский М.* История Польши: пер. с польск. Москва: Вест Мир, 2004. С. 467–470.

² *Кирай Б.* Первая война между социалистическими странами. Мост. Трибуна европейского сотрудничества. 1992. № 1–2. С. 38.

³ *Horváth M.* Maďarská revolúcia roku 1956. História. Revue o dejinách spoločnosti. Marec/apríl, 2002. Ročník II. Čis. 2. S. 18.

⁴ *Король І.* Угорська революція 1956 року: початок краху прорадянських тоталітарних режимів. Вид. 2-е, без змін. Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2003. С. 146.

⁵ Засідання Ради Безпеки ООН. Закарпатська правда. Орган Закарпатського обкому Комуністичної партії України і обласної ради депутатів трудящих. 30 жовтня 1956 р. № 255 (4055). С. 4; Засідання Ради Безпеки ООН. Правда. Орган Центрального Комітету Комуністической партии Советского Союза. 30 октября 1956 г. № 304 (13967). С. 4; Организация Объединенных наций. Совет Безопасности. Официальные отчеты. 746-е заседание. 28 октября 1956 года. URL: <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1956.shtml>

⁶ Засідання Ради Безпеки ООН. Закарпатська правда. Орган Закарпатського обкому Комуністичної партії України і обласної ради депутатів трудящих. 30 жовтня 1956 р. № 255 (4055). С. 4; Засідання Ради Безпеки ООН. Закарпатська правда. Орган Закарпатського обкому Комуністичної партії України і обласної ради депутатів трудящих. 31 жовтня 1956 р. № 256 (4056). С. 4; Засідання Ради Безпеки ООН. Правда. Орган Центрального Комітету Комуністической партии Советского Союза. 30 октября

1956 г. № 304 (13967). С. 4; Организация Объединенных наций. Совет Безопасности. Официальные отчеты. 746-е заседание. 28 октября 1956 года. URL: <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1956.shtml>

⁷ *Король І.* Угорська революція 1956 року: початок краху прорадянських тоталітарних режимів. Вид. 2-е, без змін. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2003. С. 147; Советский Союз и венгерский кризис 1956 года. Документы. Ред.-сост. Е.Д. Орехова [и др.]; вступ. статья, науч. comment. В.Т. Середя, А.С. Стыкалина. Москва: РОССПЭН, 1998. С. 473–474.

⁸ Засідання Ради Безпеки ООН. Закарпатська правда. Орган Закарпатського обкому Комуністичної партії України і обласної ради депутатів трудящих. 31 жовтня 1956 р. № 256 (4056). С. 4.

⁹ *Король І.* Угорська революція 1956 року: початок краху прорадянських тоталітарних режимів. Вид. 2-е, без змін. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2003. С. 147; Советский Союз и венгерский кризис 1956 года. Документы. Ред.-сост. Е.Д. Орехова [и др.]; вступ. статья, науч. comment. В.Т. Середя, А.С. Стыкалина. Москва: РОССПЭН, 1998. С. 472–475.

¹⁰ Контрреволюционный заговор Имре Надя и его сообщников. Издает информационное бюро Совета Министров Венгерской Народной Республики. Будапешт, 1958. С. 139.

¹¹ *Мусатов В.Л.* СССР и венгерские события 1956 г.: нове архивные материалы. Новая и новейшая история. 1993. № 1. С. 13.

¹² Доклад особой комиссии ООН. Мост. Трибуна европейского сотрудничества. 1992. № 1–2. С. 26.

¹³ Советский Союз и венгерский кризис 1956 года. Документы. Ред.-сост. Е.Д. Орехова [и др.]; вступ. статья, науч. comment. В.Т. Середя, А.С. Стыкалина. Москва: РОССПЭН, 1998. С. 513–515.

¹⁴ *Король І.* Угорська революція 1956 року: початок краху прорадянських тоталітарних режимів. Вид. 2-е, без змін. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2003. С. 147–148.

¹⁵ Организация Объединенных наций. Совет Безопасности. Официальные отчеты. 752-е заседание. 2 ноября 1956 года. URL: <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1956.shtml>

¹⁶ Дымовая завеса агрессоров. Заседание Совета Безопасности ООН. Правда. Орган Центрального Комитета Коммунистической партии Советского Союза. 5 ноября 1956 г. № 310 (13973). С.4; Организация Объединенных наций. Совет Безопасности. Официальные отчеты. 753-е заседание. 3 ноября 1956 года. URL: <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1956.shtml>; Организация Объединенных наций. Совет Безопасности. Официальные отчеты. 754-е заседание. 4 ноября 1956 года. URL: <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1956.shtml>

¹⁷ Западные державы пытаются отвлечь внимание ООН от агрессии против Египта. Правда. Орган Центрального Комитета Коммунистической партии Советского Союза. 6 ноября 1956 г. № 311 (13974). С. 6.

¹⁸ Советский Союз и венгерский кризис 1956 года. Документы. Ред.-сост. Е.Д. Орехова [и др.]; вступ. статья, науч. comment. В.Т. Середя, А.С. Стыкалина. Москва: РОССПЭН, 1998. С. 587; Телеграмма Венгерского Революционного Рабоче-Крестьянского Правительства Генеральному секретарю ООН. Правда. Орган Центрального Комитета Коммунистической партии Советского Союза. 5 ноября 1956 г. № 310 (13973). С. 3.

¹⁹ Попытки отвлечь внимание от империалистической агрессии против Египта. Правда. Орган Центрального Комитета Коммунистической партии Советского Союза. 1 ноября 1956 г. № 315 (13978). С. 4.

²⁰ Западні держави намагаються використовувати ООН для свого втручання у внутрішні справи Угорщини. На надзвичайній сесії Генеральної Асамблеї ООН. Правда. Орган Центрального Комітету Комуністическої партії Радянського Союзу. 11 листопада 1956 г. № 316 (13979). С. 5; *Король І.* Угорська революція 1956 року: початок краху прорадянських тоталітарних режимів. Вид. 2-е, без змін. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2003. С. 151–154.

²¹ *Король І.* Угорська революція 1956 року: початок краху прорадянських тоталітарних режимів. Вид. 2-е, без змін. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2003. С. 159; XI сесія Генеральної Асамблеї ООН. Денне пленарне засідання 12 грудня. Закарпатська правда. Орган Закарпатського обкому Комуністическої партії України і обласної ради депутатів трудящих. 15 грудня 1956 р. № 292 (4092). С. 4.

²² XI сесія Генеральної Асамблеї ООН. Денне пленарне засідання 12 грудня. Закарпатська правда. Орган Закарпатського обкому Комуністическої партії України і обласної ради депутатів трудящих. 15 грудня 1956 р. № 292 (4092). С. 4.

²³ *Бібо І.* Положення в Угорщині і світова ситуація. Фрагменти з спогадів. Мост. Трибуна європейського співробітництва. 1992. № 1–2. С. 30.

²⁴ Доклад особливої комісії ООН. Мост. Трибуна європейського співробітництва. 1992. № 1–2. С. 22–29.

²⁵ Інавгураційні промови Президентів США. Пер. з англ. В.К. Горбатська. Харків: Фоліо, 2009. С. 263.

REFERENCES

1. Bibo, I. (1992). Polozhenie v Vengrii i mirovaja obstanovka. Fragmenty iz vospominanij. *Most. Tribuna evropejskogo sotrudnichestva*, 1–2, 30–37 [in Russian].
2. Doklad osoboj komissii OON. (1992). *Most. Tribuna evropejskogo sotrudnichestva*, 1–2, 22–29 [in Russian].
3. Dymovaja zavesa agressorov. Zasedanie Soveta Bezopasnosti OON. (1956). *Pravda. Organ Central'nogo Komiteta Kommunisticheskoy partii Sovetskogo Sojuza*, 310, 4 [in Russian].
4. Horváth, M. (2002). Maďarská revolúcia roku 1956. *História. Revue o dejinách spoločnosti*. Marec/apríl. Ročník II, 2, 18 [in Slovak].
5. *Inavhuratsijni promovy Prezydentiv SShA*. (2009). Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
6. Kiraj, B. (1992). Pervaja vojna mezhdú socialisticheskimi stranami. *Most. Tribuna evropejskogo sotrudnichestva*, 1–2, 38–39 [in Russian].
7. *Kontrrevoljucionnyj zagovor Imre Nadja i ego soobshhnikov*. Izdaet informacionnoe bjuro Soveta Ministrov Vengerskoj Narodnoj Respubliki. (1958). Budapesht [in Russian].
8. Korol', I. (2003). *Uhors'ka revoliutsiia 1956 roku: pochatok krakhu proradians'kykh totalitarnykh rezhymiv*. Uzhhorod: Vyd-vo V. Padiaka [in Ukrainian].
9. Musatov, V.L. (1993). SSSR i vengerskie sobytija 1956 g.: nove arhivnye materialy. *Novaja i novejšaja istorija*, 1, 2–22 [in Russian].
10. XI sesiia Heneral'noi Asamblei OON. Dенне пленарне засідання 12 грудня. (1956). *Zakarpats'ka pravda. Orhan Zakarpats'koho obkomu Komunistychnoi partii Ukrainy i oblasnoi rady deputativ trudiaschykh*, 292, 4 [in Ukrainian].
11. *Organizacija Obedinennyh nacij. Sovet Bezopasnosti. Oficial'nye otchety. 746-e zasedanie. 28 oktyabrja 1956 goda*. Retrieved from <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1956.shtml> [in Russian].
12. *Organizacija Obedinennyh nacij. Sovet Bezopasnosti. Oficial'nye otchety. 752-e zasedanie. 2 nojabrja 1956 goda*. Retrieved from <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1956.shtml>

13. *Organizacija Obedinennyh nacij. Sovet Bezopasnosti. Oficial'nye otchety. 753-e zasedanie. 3 nojabrja 1956 goda.* Retrieved from <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1956.shtml> [in Russian].

14. *Organizacija Obedinennyh nacij. Sovet Bezopasnosti. Oficial'nye otchety. 754-e zasedanie. 4 nojabrja 1956 goda.* Retrieved from <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1956.shtml> [in Russian].

15. Popytki otvlech' vnimanie ot imperialisticheskoy agressii protiv Egipta. (1956). *Pravda. Organ Central'nogo Komiteta Kommunisticheskoy partii Sovetskogo Sojuza.* 315, 4 [in Russian].

16. *Sovetskij Sojuz i vengerskij krizis 1956 goda. Dokumenty.* (1998). E.D. Orehova (Ed.). Moskva: ROSSPJeN [in Russian].

17. Telegramma Vengerskogo Revoljucionnogo Raboche-Krest'janskogo Pravitel'stva General'nomu sekretarju OON. (1956). *Pravda. Organ Central'nogo Komiteta Kommunisticheskoy partii Sovetskogo Sojuza.* 310, 3 [in Russian].

18. Tymovskij, M. (2004). *Istorija Pol'shi.* Moskva: Ves' Mir [in Russian].

19. Zapadnye derzhavy pytajutsja otvlech' vnimanie OON ot agressii protiv Egipta. (1956). *Pravda. Organ Central'nogo Komiteta Kommunisticheskoy partii Sovetskogo Sojuza,* 311, 6 [in Russian].

20. Zapadnye derzhavy pytajutsja ispol'zovat' OON dlja svogo vmeshatel'stva vo vnutrennie dela Vengrii. Na chrezvyčajnoj sessii General'noj Assamblei OON. (1956). *Pravda. Organ Central'nogo Komiteta Kommunisticheskoy partii Sovetskogo Sojuza,* 316, 5 [in Russian].

21. Zasedanie Soveta Bezopasnosti OON. (1956). *Pravda. Organ Central'nogo Komiteta Kommunisticheskoy partii Sovetskogo Sojuza.* 304, 4 [in Russian].

22. Zashkil'niak, L. (2002). *Istoriia Pol'schi.* L'viv : L'vivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

23. Zasiдання Rady Bezpeky OON. (1956). *Zakarpats'ka pravda. Orhan Zakarpats'koho obkomu Komunistychnoi partii Ukrainy i oblasnoi rady deputativ trudiaschykh,* 255, 4 [in Ukrainian].